

עלון לב המועדים

הלכות והליכות בענין "ת"ב שחל ביום א'"

(מתוך לב המועדים בין המצרים תשעה באב)

סעודה שלישית

"אוכל בשר ושונה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שולחנו אפילו בסעודת שלמה בעת מלכותו" (שו"ע תקנ"ז), **והטעם:** כדי שלא לזלזל בכבוד שבת (לבוש תקנ"ז).

אכילת בשר

אסור להימנע מאכילת בשר ואע"ג דאין חיוב לאכול בשר, **והטעם:** כיון שנמנע משום אבל עבירה היא (משנ"ב תקנ"ב ס"ק כג).

צורת אכילה

"ישב בדאבון נפש שלא ינהג בשמחה" (משנ"ב תקנ"ב ס"ק כג), **ולמעשה** לא נהגו כן אלא כדעת הבכור שור שהובא שם במשנ"ב וכן הורה הגרשו"א (הליכות שלמה טו א"ה הערה 35) לשיר את הזמירות הרגילים.

דיבוק חברים

"לא ישב בדיבוק חברים", ומי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודת שלישית עם חבריו שרי, **והטעם שמתרו:** לפי שהרגיל בכך ונמנע כעת הוי אבילות בפרהסיא ואסור (משנ"ב תקנ"ב ס"ק כג).

אכילה עם בני ביתו

לפי כל הדעות מותר לאכול עם בני ביתו, והוא הדין שמותר לזמן כשאוכלים ג' בני אדם יחד (משנ"ב שם), **והטעם:** כיון שהוא שבת (אליה רבא תקנ"ב יד).

מים אחרונים

ראוי ליטול מים אחרונים לפני השקיעה ואם לא נטל ניתן ליטול גם אחרי השקיעה, **והטעם:** דהוי נטילה של מצווה (הגר"ש דבילצקי עמוד מא).

זמירות שבת

הגרשז"א הורה לתלמידי הישיבה שאת הזמירות הקבועות בסעודה ורגילים לומרם בשאר השבתות השנה יזמרו גם בשבת זו בלי שינוי אף בסעודת שלישית, אבל שירים אחרים לא (ה"ש פרק טו הערה 33).

באגר"מ כתב שמותר לומר זמירות בשבת אף שאין רגיל לומר, **והטעם:** דהוי לכבוד שבת, וכמו שמותר לאכול בשר בסעודה שלישית של ערב תשעה באב אף למי שאינו נוהג כן כל השנה כיון שהוא לכבוד שבת הכא נמי שרי (ה"ד סימן קיב).

הפסק מבעוד יום

"צריך להפסיק מבעוד יום" (שו"ע תקנ"ז) היינו קודם השקיעה (בשונה מכל שבת שממשיכים לאכול אף אחר השקיעה), **והטעם:** כי אחר השקיעה אסור לאכול ולשתות (משנ"ב תקנ"ב ס"ק כד).

"כל הצומות הללו עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידיים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה שנאמר (זכריה ח יט) "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו" (רמב"ם תענית פ"ה י"ט).

זמירות שבת

שרים וזמירות שבת ככל שבת אפילו אינו נוהג כן בכל שבת, **והטעם:** דהוי לכבוד שבת וכשם שמותר לאכול בשר בסעודה שלישית של ערב ת"ב אף למי שאינו נוהג כן בכל השנה כיון שהוא לכבוד שבת הוא הדין זמירות שבת (אגרות משה ח"ד קיב א).

ובקונטרס קיצור הלכות בין המצרים הביא בשם ספר יוסף אומ"ן (סימן תכא) שכתב שיש לומר זמירות שבת בשבת חזון בקול נמוך.

טיול בשבת זו: יש שכתבו שראוי שלא לטייל כל אותו היום, **ויש אוסרים:** רק מחצות (שערי תשובה תקנ"ג ה).

"**אב הרחמים:**" אף אם ת"ב חל בשבת אומרים "אב הרחמים" בתפילת מוסף (נאף דת"ב נקרא מועד) (משנ"ב תקנ"ב ס"ק ל בשם א"ר תקנ"ד), **הטעם:** לפי שתוכנו דומה לקינות הנאמרות בתשעה באב (אליה רבא תקנ"ד יח).

"**צדקתך:**" אין אומרים "צדקתך" **במנחה** (שו"ע תקנ"ב יב בשם מהר"ל), **והטעם:** לפי שאם חל ת"ב בחול אין אומרים בו תחנון, משום דאקרי מועד שנאמר (איכה א טו) "קרא עלי מועד", וכן (איכה ב כב) "תקרא כיום מועד" וכלל הוא שבימים שאין אומרים בהם תחנון בחול, אין אומרים בשבת "צדקתך" ולפי שצדקתך הוא צידוק הדין על משה רבינו והוי כתחינה.

לימוד אחר חצות

"ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כ"א בדברים המותרים בת"ב, ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות" (שו"ע תקנ"ב).

הט"ז מפקפק בענין מניעת הלימוד בשבת, ומסיים דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד אפילו כשחל ת"ב בשבת וכל שכן שחל ערב ת"ב בשבת.

ולדינא, נראה שהרוצה להקל בזה אין מוחים בידו, **והטעם:** לפי שהוא מביא לידי ביטול תורה ללומדים שמתרשלים ללמוד דברים המותרים בט"ב דאין אדם לומד אלא מה שלבו הפיץ, ועוד שבחיי אדם (כלל קל"ד ז) כתב שהוא חומרא בעלמא, **ועוד** דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקילים ללמוד אחר חצות (משנ"ב תקנ"ב ס"ק טו ז).

בשם החזו"א מובא שהיה מחמיר שלא ללמוד בשבת אחר חצות אלא דברים המותרים בתשעה באב (אורחות רבינו ח"ב לו).

העלון נתרם לע"נ רבי שמואל בן רבי בנימין זאב צ"ל נלב"ע כ"ז תמוז ולע"נ רבי יצחק צבי בן רבי דוד יהודה צ"ל נלב"ע א' מנ"א.

זהירות מאיסור הכנה

לא יאכל בשבת ויאמר שאוכל כדי שיהיה לו כוח לצום, **והטעם**: משום איסור הכנה (הגריש"א לקנות חכמה עמוד יב).

לקיחת תרופות בשבת להקלת הצום

אין לקחת תרופות בשבת להקלת הצום, **והטעם**: כיון שאין זה מאכל הראוי לאכילה נחשב לקיחתו כהכנה מחול לשבת (הגריש"א לקנות חכמה בין המצרים עמוד 12).

תרופה שמוכנה מערב שבת

תרופות מותר לקחת תרופות כשהם מעורבים עם מים בערב שבת וראויים לשתיה אבל לערבב עם מים וסוכר בשבת אסור, **והטעם**: לפי שעצם הערבוב נחשב הכנה מחול (הגריש"א לקנות חכמה בין המצרים עמוד יב).

חליצת מנעלים ושאר עינוי היום

מיד אחרי השקיעה נאסר בכל העינויים הוי"ן מנעילת הסנדל שמותר עד הלילה, **הטעם שכל העינויים אסורים גם בשבת בין השמשות, ונעילת הסנדל מותר עד חשכה**: דאלו שאיסורם הוא משום עינוי מותר להפסיק גם בשבת, משא"כ נעילת הסנדל הוי משום אבילות, ואבילות בפרהסיא אסור בשבת (הגר"א תקנ"ז עמק ברכה ת"ב אות א).

חליצת המנעלים אחר צאת השבת: אחר צאת השבת אומר תחילה המבדיל בין קודש לחול בלא שם ומלכות (שע"ת תקנ"ד ר"ה רק) וחולין מנעליו, **והטעם**: כדי שלא יראה עינוי בשבת (משנ"ב תקנ"ג ס"ק ז).

חליצה אחרי "ברכו": הרמ"א (תקנ"ב) כתב שחולצים הנעלים אחר "ברכו" ונעלים נעלי תשעה באב" וכך נהג החו"א ובעל הקה"י (אורהות רבינו ח"ב עמוד קל"ז).

הטעם שלא נוהגים כרמ"א לחלוץ אחר "ברכו": כיון שיצטרכו לרחוץ ידיהם אחר חליצת הנעל וזה יגרום הפסק מחמת רוב הציבור שרוצים לרחוץ ידיהם לכן חולצים מקודם (עיין הגרמ"פ מסורת משה או"ח שעה).

ויש הנוהגים: להסיר המנעלים בביתם בין השמשות באופן שלא ניכר שעושים מעשה אבילות כגון ששוכבים על גבי המיטה (הליכות שלמה פרק טו הערה 44), וכשמגיע זמן התפילה הולכים לבית הכנסת (שש"כ סי' כח אות קל"ט).

הטעם שלא נחשב אבילות בפרהסיא: מפני שהסיבה שנחשב אבילות בפרהסיא הוא בגלל האנשים שיבואו לביתו ויראו שחלצו, בין השמשות אינו זמן שיבואו אנשים לביתו ולא נחשב כאבילות בפרהסיא (עי' מרדכי פ"ג דמ"ק).

טעם אחר: לפי שהרבה אנשים הולכים בבית ללא מנעלים ושוב לא נקרא אבילות בפרהסיא (הגריש"א לקנות חכמה).

מנהגו של הגריש"א לשבת בבגדי שבת עד חצי שעה אחרי השקיעה ואז החליף לבגדי חול ומנעלי ת"ב (הליכות שלמה פרק טו יב).

החלפת הבגדים

יחליף בגדיו עם צאת השבת, והטעם: לפי שבשעת אמירת איכה והקנינות אין ראוי ללבוש בגדי שבת (זה השולחן ח"ב הערה תקנ"ט).

אמירת "ברוך המבדיל"

לא יעשה אדם כל מלאכה ואף לא יחליף מנעליו ולא יחליף בגדיו כל עוד לא אמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" (עיין שו"א תקנ"ג ב).

ישיבה ע"ג קרקע

ישיבה ע"ג קרקע אינו נוהגת רק משתחשך, **והטעם**: משום שישבה על גבי קרקע אינו אלא מנהג ולא מדינא וק"ו מנעילת הסנדל שלא נוהג בשבת (הלכות ומנהגים בין המצרים פרק ח ה הערה 8).

אמירת שלום

אמירת שלום מותרת משום אבילות שבפרהסיא, וביותר לתרומת הרשן שהתיר לומר לילה טוב, ואם נחמיר בזה מיחזי כעינוי בשבת (הלכות ומנהגים בין המצרים פרק ח ה הערה 8).

לנוהגים כר"ה

הנוהגים בכל השנה להחמיר להוציא את השבת בזמן ר"ת בשבת זו יתחילו מנהגי אבילות בזמנה כפי הזמן המופיע בלוח, **והטעם**: כיון שזו הומרא ראויה וטובה אך לא מעיקר הדין וכדי שלא יבואו עקב כך לעבור איסור (הגרש"א ה"ש טו ד"ה טו, הגריש"א קובץ הליכות והנהגות).

עשיית מלאכה – ניקוי כלים

נהגו שלא לעשות מלאכה שיש בה שיהוי בתשעה באב עד הצות היום (שו"ע רמ"א תקנ"ד כב, משנ"ב שם ס"ק מג). ולכן יש אומרים שאין להדיח ולשפשף הכלים במוצאי שבת ליל תשעה באב (שו"ת שלמת בנימין ב).

ויש אומרים: שמותר, **והטעם**: משום דס"ל שעיקר החשש בשטיפת כלים הוא משום איסור רחיצה ולא משום איסור מלאכה, ולכן כתבו שישמפו עם כפפת גומי (שו"ת מחזה אליהו סימן פו).

כלים שצריך ליום: כלים שצריך ליום כגון לסעודה בלילה או להאכיל את ילדיו מותר ויותר מזה אסור (שו"ת מחזה אליהו סימן פו).

קיפול הטלית

מותר לקפל את הטלית במוצאי שבת ליל תענית תשעה באב, אף שאין עושים מלאכה בתשעה באב (נפעי גבריאל בין המצרים כג ה).

הטעם: לפי שמובא בספרים שמי שאינו מקפל את טליתו מיד במוצאי שבת הוא נמצא בסכנה גדולה (שם).

טעם אחר: לא אסרו בתשעה באב אלא מלאכה שיש בה שיהוי (עיין רמ"א תקנ"ד כב), וקיפול הטלית לא נקרא מלאכה שיש בה שיהוי (שם).

איסור הכנה

הבאת קינות לבית הכנסת

יש להזהר שלא להביא את הקינות לבית הכנסת קודם צאת הכוכבים [אף במקום שיש עירוב], **והטעם**: משום איסור הכנה, אלא אי"כ מעיין בהם קצת בבית הכנסת מבעוד יום (שש"כ פרק סב מא).

הבאת נעלי תשעה באב לבית הכנסת

אין להביא נעלי תשעה באב לבית הכנסת בשבת אף במקום שיש עירוב, **והטעם**: משום איסור מכין משבת לחול (חיי אדם כלל קנה י).

סידור הספסלים: אין להפוך ולסדר הספסלים בבית הכנסת עד צאת השבת, **והטעם**: כדי שלא יהיה מכין משבת לחול.

מסיימים הפרוכת מארון הקודש אחר צאת השבת (לוח א"י) **ואין להסירה קודם, והטעם:** משום איסור הכנה, ועוד שלא להראות סימני אבילות בשבת (לקט הקמח ח"ג בקונטרס תומר דבורה אות עד).

הבדלה במוצאי שבת

מבדיל בלילה בתפילה (שו"ע תקנ"א) בברכת "אתה חוננתנו" ככל מוצאי שבת. **ואין מבדילים על הכוס אפילו בביתו** (לבוש תקנ"ב), **והטעם:** משום שאינו יכול לטועמו (חיי אדם הלכות תשעה באב כלל קלו ד).

והטעם שאין אומרים לתת לתינוק כמו בני מילה (שו"ע תקנ"ז) **בתשעה באב**, לפי שמילה אינו דבר קבוע, משא"כ הבדלה הוא דבר קבוע שהרבה פעמים יוצא תשעה באב בשבת או באחד בשבת, וגזרינן שמא יבוא התינוק לשנות בת"ב כשיגדל (לבוש תקנ"א, משנ"ב תקנ"ב).

נשים בעשיית מלאכה

נשים שלא מתפללות יזהרו מעשיית מלאכה עד שיאמרו "ברוך המבדיל בין קדש לחול" (משנ"ב תקנ"ב ס"ק ב). ואומרות "ברוך המבדיל בלא שם ומלכות" (משנ"ב תקנ"ב ב"ק ב).

ברכת האש

"כשרואה הנר אומר בורא מאורי האש" (שו"ע תקנ"א). **הטעם:** לפי שאין מעון כוס, ואין בזה משום תענוג כמו שיש בבשמים (משנ"ב תקנ"ב ס"ק א). **יש שנהגו לברך ברכת האש בבית הכנסת** (הגרשו"א ה"ש טו כא).

זמן הברכה

קודם קריאת מגילת איכה, **והטעם:** דכתיב (איכה ג' ו) "במחשכים הושבנני" וע"כ יברך קודם על האור, וגם שיהנה אח"כ מאור כשקוראים איכה (משנ"ב תקנ"ב ס"ק א).

טעם אחר: ע"פ מה שכתב המאירי (שילחי תענית) שיש אומרים שאין מברכים כלל על הנר במוצאי שבת זו, והביא ראיה מהפייטן שאמר "ואיך אברך על לבת ובהיכל עברה לבת" דהיינו שאין לברך כלל על האש בלילה זה הואיל ועל ידי זה נשרף ההיכל, ולפי זה יש לומר לדין המברכים על האש מברכים קודם שקוראים מגילת איכה, כדי שלא להזכיר ברכתו לאחר מכן מכיון שע"י נשרף ההיכל (הלכות ומנהגים בין המצרים פ' ח' הערה 12).

בשמים

אין מברכים על בשמים (שו"ע תקנ"א), **והטעם:** מפני שעונג הוא לו ודבר של תענוג איסור ב"ב באב (לבוש שם א). ואע"פ שמותר להריח בתענית, מ"מ כיון שבשמים באים במוצ"ש להתענג להשיב הנשמה יתירה (תוס' ביצה לג, ב ד"ה ב) אין נכון לעשות כן בתשעה באב (מג"א תקנ"א).

טעם אחר: כשם שאין מביאים בשמים לבית אבל, לפי שאבל איסור בהרחת בשמים כך גם בתשעה באב אנו אכלים ואסורים בבשמים (אורחות חיים בשם ר' גרשום).

דיני המבדיל במוצאי שבת

חולה שאוכל בתשעה באב חייב להבדיל לפני שאוכל (שערי תשובה תקנ"ג, הגריש"א ברכי יוסף).

אמירת פסוקי "הנה אל ישועתי": המבדיל בתשעה באב אינו מתחיל "הנה אל ישועתי" ככל מוצ"ש אלא יתחיל מברכת הגפן, **והטעם:** כאבל שאין

אומר פסוקים אלו בהבדלה בימי אבלו, **טעם אחר:** כיון שפסוקים אלו נתקנו לאומרים להרבות שמחה ובתשעה באב יש להימנע כך (דברי מלכיאל חלק י"ט).

ברכת האש: מברך ברכת האש בהבדלה (ספר מ"ב שחל בשבת ז יט).

על מה יבדיל

חמר מדינה – מיץ טבעי בירה [קפה]

יש אומרים: שלכתחילה יבדיל על חמר מדינא (שבות יצחק פסח פרק יא בסוף בשם הגריש"א, הגרמ"פ מסורת משה או"ח שעה, שו"ת שבט הלוי ח"ז עז א ד).

מהו חמר מדינה: כל משקה חשוב שאין עיקר שתייתו כדי להרוות הצמאון אלא לשתייה חשובה והדרך לכבד בו אורחים כשאינם חפצים ביין אע"פ שאינו משכר כלל, (הגרשו"א הליכות שלמה פרק ששה עשר דבר הלכה טז) כגון מיץ תפוזים או אשכוליות טבעי (הגרשו"א שם, שבות יצחק שם עמוד קל, עיין ששי"כ פרק ג ד). וכן בירה [ועדיף לבנה משום שמשכר], **ויש אומרים:** שאף קפה (שש"כ פרק ה הערה יח, הגרשו"א בהליכות שלמה שם הלכה למעשה בקפה) אבל מיצים שעיקרם מים עם תמצית טעם, דינם שאין מקדשים ומבדילים עליהם.

יין או מיץ ענבים

יש אומרים: שיבדיל על יין ככל מוצאי שבת.

יש אומרים: כיון שהיום אין חמר מדינא, לכן יבדיל על מיץ ענבים (הגרמ"ק בשם החזו"א מכתבי הגר"ח).

יש אומרים: שעדיף לסחוט ענבים ולהבדיל עליהם, **והטעם:** כיון שלא עבר עליו ג' ימים והוא יותר טוב מיין (ארחות רבינו ח"ב עמוד קמה, קרא עלי מועד פרק ז יז בשם הגרמ"ק).

שתית הכוס: יש אומרים: שיתן את כוס לקטן לשתות.

ויש אומרים: שהמבדיל שותה את כוס ולא יתן לקטן, **והטעם שלא ליתן לקטן:** לפי שחוששים שמא יבוא לסרך שיהיה גדול (ברכי יוסף תקנ"ג).

שיעור השתיה

כששותה המבדיל, **יש אומרים:** שישתה רביעית (הגרמ"ק), **והטעם:** לפי שזה השיעור הנצרך לברכה אחרונה (הובא בקרא עלי מועד), אחרי הבדלה יברך ברכה אחרונה ואח"כ יטול ידיו לסעודה (משנ"ב קעד ס"ק טו).

יש אומרים: שישתה רק מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית ואינו מברכת ברכה אחרונה (קרא עלי מועד שם).

הבדלה לאשה שאינה צמה

תבדיל לעצמה או תשמע מאחר

אשה שלא צמה או שצמה רק עד הבוקר או הצהריים, לפני האכילה צריכה להבדיל.

יש אומרים: שתבדיל לעצמה ותשתה לעצמה (שו"ת שבט הלוי ח"ז תשובה עז ד ו), **והטעם:** כיום שיש הסוברים שאשה אינה חייבת בהבדלה (שו"ע רצו ה) וא"כ אין דין ערבות בזה ולא יכולה לצאת על ידי אחר (שלמי תודה בין המצרים עמוד נז).

יש אומרים: שלכתחילה תשמע הבדלה מאחר ככל מוצ"ש (עיין משנ"ב רצו ס"ק לה, שו"ת משנה הלכות ח"ז לפ, הגר"ש דבילצקי שליט"א), ואם אין לה ממי לשמוע תבדיל לעצמה.

על מה תבדיל כלעיל, ואם שותה רק מים אינה צריכה להבדיל.

ובשעת הצורך יש להקל לאכול בלא הבדלה, והטעם: משום ספק ספיקא, שמא נשים אינן חייבות בהבדלה כלל, ושמא הלכה כרמב"ן שסובר שתשעה באב שחל במוצ"ש אין חיוב הבדלה כלל (מבית לוי ח' יג עמוד נג).

ברכת האש כשאשה מבדילה לעצמה

יש אומרים: שאשה לא תברך ברכת האש בתוך סדר הבדלה כשמבדילה לעצמה, **והטעם:** כיון שנסתפק המשנ"ב (רצו ביאור הלכה) האם אשה חייבת בברכת האש ועל הצד שאינה חייבת אם תברך יש חשש הפסק בין הברכה לטעימה, לכן תברך אחר שתשתה הכוס (הגרשו"א שש"כ פ' סא כד).

קטן בהבדלה

קטן האוכל בתשעה באב **המנהג** הוא שאין צריך להבדיל לפני האוכל וישמע ההבדלה מאביו במוצאי תשעה באב, **והטעם:** משום שיש לסמוך על הסוברים שקטן תמיד יכול לאכול לפני קידוש וה"ה לפני הבדלה (הגריי"ק אורחות רבינו ח"ב קמה, הגרישו"א שו"ת רבבות אפרים ח"ג ששא, מבית לוי נח' יג).
טעם אחר: סומוכים על הראשונים שאומרים שאין חיוב הבדלה ביום זה (הלכות ומנהגים בין המצרים פרק ח יג הערה 21).

הטעם שאין צריך הקטן להבדיל לעצמו מדין חינוך: לפי שאין שייך לחנך אותו בזה שהרי כשיגדל יצום ולא יבדיל בתשעה באב (שו"ת רבבות אפרים ח"ג ששא).

ויש אומרים: שקטן שהגיע לחינוך יבדיל לפני שאוכל (מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון אות עב, שו"ת דברי יציב או"ח ח"ב רמג), **והטעם שאין חוששים שמא ינהג כן כשיגדל:** כיון שאם כשיהיה גדול יצטרך לאכול בתשעה באב כגון שהוא חולה חייב בהבדלה.

תפילת ערבית

נהגו לאחר תפילת מעריב כדי שיוכלו האנשים להחליף הבגדים והמנעלים קודם מעריב

"והוא רחום": המנהג הוא לומר בכל מוצאי שבת והוא רחום וברכו בנועם ובאריכות כמבואר בשו"ע סימן רצג ג, כשחל תשעה באב במוצאי שבת אין להאריך (תיקון תפילה), **והטעם:** ע"פ מה שכתוב במסכת סופרים (סוף פרק יח) דאין אומרים ברכו כלל, אם כן אף אנו שאין נהגים כן מ"מ להאריך בזה בודאי אין ראוי מפני האבל (ר' שריה דבילצקו דיני ת"ב שחל בשבת).

נשים בתפילת ערבית: יש אומרים שראוי לנשים לכתחילה להתפלל ערבית בתשעה באב שחל במוצאי שבת, **והטעם:** מכיון שעיקר תקנת הבדלה היתה בתפילה (עיין ברכות לג, א) ואחר כך תקנו על הכוס ובמוצאי שבת זו שאין הבדלה על הכוס ראוי לכתחילה שיבדילו בתפילה (הגרשו"א שלמי מועד פרק צא).

"ויהי נועם": אין אומרים "ויהי נועם" (שו"ע תקנט ב) לפי שפסוק זה אמרו משה כעין ברכה אחר גמר מלאכת המשכן (רש"י שמות לט יג) ואיך נאמר בליל תשעה באב ברכה זו אם אנו מתאבלים על החורבן (משנ"ב שם ס"ק ז).

טעם אחר: לפי שאין זה יום של נעימות אלא יום מר (לבוש מנהגים ד).

"לדוד ברוך ה' צורי": (תהילים קמג) אין אומרים מזמור "לדוד ברוך", **והטעם:** מפני שהטעם שאומרים זאת כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, ותשעה באב אסור בלימוד תורה (שו"ת התעוררות תשובה שנד).

"למנצח בניגונת": אין אומרים "למנצח בניגונת" (שו"ע תקנט ב), **והטעם:** לפי שאין זמן חנינה היום (לבוש תקנט ב, משנ"ב רצג א), **טעם אחר:** משום שאינו מסדר היום (משנ"ב תקנט ח).

"ויתן לך": אין אומרים "ויתן לך" (שו"ע תקנט ב), **והטעם:** דאין זמנו בתשעה באב, דלאו זמן ברכה ושמחה היא (לבוש תקנט ב משנ"ב שם ס"ק ט).
טעם אחר: לפי ש"ויתן לך" הוי ברכה על "מעשה ידינו", וק"ל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה (נועם מגדים אות יז דף לג).

תחנון: אין אומרים תחנון אף בתשעה באב נדחה, **והטעם** אע"פ שאותו היום שנדחה (יום א) אינו מועד, ונהי להתענית נדחה מ"מ המועד נחשב ביום הצום דכתיב (זכריה ח יט) "צום הרביעי וצום החמישי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה", ומדכתב צום הרביעי ולא כתב י"ז בתמוז ותשעה באב ש"מ אין היום גורם את המועד כמ"ו בניסן, אלא הצום גורם (חת"ס תורת אמת דברים עמוד פו).

הבדלה במוצאי תשעה באב

מבדיל על הכוס, ואין צריך להבדיל בתפילה, לפי שהבדיל אתמול (משנ"ב תקנו ס"ק ג).

"הנה אל ישועתי": אין אומרים "הנה אל ישועתי" ושאר פסוקים אלא כשמבדילים במוצאי שבת ולא כשמבדילים ביום הול, ומתחילים מברכת הגפן (ממ"א תרכד ס"ה, שש"כ פס"ב סעיף מד), **והטעם:** דכיון שפסוקים אלו נאמרים לסימן טוב בתחילת שבוע וכיון שעבר יום א' מימי השבוע אין לאומרו (שו"ת ברוך השם ס"ג).

שתית היין: במהרי"ל איתא כשהחשיך מברך בורא פרי הגפן והבדיל, א"כ משמע שמותר להבדיל על היין, וכן משמע שמותר לשתות בעצמו ולא צריך לתת לקטן אע"פ שעדיין אסור אכילת בשר ושתיית יין (משנ"ב תקנו ס"ק ג בשם ד"מ).

בשמים: אין מברך על בשמים (שו"ע תקנו ס"ק א) **והטעם:** משום שבשמים נתקנו משום הנשמה היתירה שעוזבת במוצאי שבת וטעם זה שייך רק במוצ"ש (משנ"ב תקנו ס"ק ד).

אבלות בעשירי

נוהגים מנהגי אבלות עד לעשירי בחצות, **והטעם:** לפי שבמ' הציתו אש המקדש ונשרף עד שקיעת החמה ביום העשירי ואילו לא היה תש כוחנו היינו צריכים להתענות גם עשירי, ולפי שאין גזורים גזרה על הציבור כשאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה לא גזורים ומה שקבעו במ' ולא בי' לפי שתחילת הפורענות עדיפא (טור תקנה).